

Strogo prepovedano morjenje čebel

Peter Pavel Glavar Letos mineva 300 let od rojstva ključne osebnosti prve zlate dobe kranjskega čebelarstva

Peter Pavel Glavar je ključna osebnost prve zlate dobe kranjskega čebelarstva (1750–1820). Njegov čebelarski nauk, spodbujanje kranjskega čebelarstva, materialna pomoč za nakup panjev in bogata čebelarska pisna zapuščina to potrjujejo. Skrb za revne podložnike, še posebej s poučevanjem čebelarstva v slovenskem jeziku, prva slovenska čebelarska knjiga, pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo in čebelarska šola na Lanšprežu so prispevki, s katerimi se je Glavar zapisal v zgodovino slovenskega in svetovnega čebelarstva.

Peter Pavel Glavar (1721–1784), slika v kapeli na Lanšprežu.

ANDREJ ŠALEHAR

Glavar je čebelaril v Komendi od leta 1744 do prve polovice leta 1766 in na Lanšprežu od druge polovice leta 1766 do leta 1784. To je bil čas, ko se je kranjsko čebelarstvo neizbrisno zapisalo v svetovno čebelarstvo. Glavar je osnovno znanje pridobil od gorenjskih čebelarjev, prav tako ga je črpal iz tujih knjig. Sam piše, da jih je prebral veliko. Danes so v Glavarjevi knjižnici v Komendi ohranjene tri dragocene nemške čebelarske knjige, dve iz leta 1766 in ena iz leta 1769.

Glavar je čebelaril ves čas na Kranjskem in je od leta 1768 najpomembnejši član za čebelarstvo Kranjske kmetijske družbe. V Arhivu Glavarjevega beneficija v Komendi in Arhivu Republike Slovenije so ohranjeni njegovi rokopisi in pisma komendskemu gojencu, beneficiatu Jožefu Tomlju. Vse je bilo napisano na Lanšprežu v latinščini ali nemščini, knjiga *Pogovor o čebelnih rojih* pa v bohoričici.

Čebelarski nauk

Z gorenjskimi čebelami in čebelarji se je Glavar verjetno srečal že v času, ko je živel pri krušnih starših, Basajevih v Vopovljah pri Cerkljah. Njegov čebelarski nauk uči, da je strogo prepovedano morjenje čebel. Uporablja nakladno čebelarjenje, rojenje uravnava z naravnimi in prisiljenimi roji, pozna praho matic s troti v zraku, za prevoz čebel na pašo uporablja voz z vzmetenjem in čebelarji v štirinadstropnem Glavarjevem panju s poslikanimi panjskimi končnicami. Pri učenju načina in večšin čebelarjenja opisuje pregled, ocenjevanje, razvrščanje in označevanje panjev, spremljanje pregledov panjev, dogodkov in ukrepanja ter vodenje čebelarskega registra. Naroča sistematično pregledovanje panjev in spremljanje stanja (trikrat na leto), razvrščanje v pet razredov ter določanje ukrepov čebelarjenja za vsak panj. Opozarja tudi na zdravje čebel in tako v pismu Tomlju naroča, da naj ne kupuje okuženih panjev, recimo pri Rožmanu v Lahovčah.

Glavar je prek Kranjske kmetijske družbe svetoval, da naj dvor brezplačno za tri leta priskrbi za vsakega revnega kmeta vsaj tri panje čebel. Dal je pobudo za fond 200 goldinarjev na leto za nakup panjev za revne podložnike in za nagrade za uspešno čebelarjenje. Panje so razdeljevali tudi v letih 1772 in 1773, ko je za družbo kupoval čebele Glavar.

Predlogi izboljšav

Glavar je na pobudo družbe predložil predlog dvora za izboljšanje čebelarstva in leta 1768 napisal *Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva*. To je prvi strokovni opis kranjskega čebelarstva, ki ga je Gla-

var napisal na podlagi izkušenj pri štiriindvajsetletnem čebelarjenju in znanja iz tujih čebelarskih knjig. Še posebej pomembni so sklepi poudarki: izobraževanje čebelarjev, čebelarska šola, čebelarska zakonodaja in slovensko čebelarsko slovstvo. Ponuja se, da bo kmetom ob nedeljah in praznikih tolmačil čebelarski nauk in jih poučeval o čebelarskih opravilih. Družbo tudi sprašuje, ali naj svojo čebelarsko znanost spravi na papir.

Dunaj je bil prek omenjenega odgovora podrobno seznanjen z naprednim čebelarjenjem na Kranjskem. Glavarjev odgovor je

Glavar je za prevoz čebel na pašo uporabljal voz z vzmetenjem in čebelaril v štirinadstropnem Glavarjevem panju s poslikanimi panjskimi končnicami.

bil v pomoč tudi Giovanniju Antoniu Scopoliu pri pisanju razprave o čebelah *Dissertatio de Apibus* (1770). Prav tako je neposredno vplival na vsebino čebelarskega patenta, ki ga je 8. aprila 1775 izdala Marija Terezija.

Leta 1781 je Glavar dokončal delo *Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem – drugi odgovor*, potem ko ga je Kranjska kmetijska družba leta 1775 zaprosila, da presodi primernost čebelarskega patenta za vojvodino Kranjska, njeno primernost za čebelarstvo in kako preprečiti ovire za njen razvoj. Zaradi boleznih in dela je šele decembra 1781 družbi poslal obsežno, 55 strani dolgo poročilo. Meni, da je Kranjska na splošno primerna za čebelarstvo, enako velja za čebelarski patent, kjer pa dodaja nekaj dopolnitev. Pri dvornem dekretu za Moravsko svetuje, da bi čebelarstvo poučevala duhovščina. Glavar potrjuje, da je na Kranjskem dobro poznavanje čebelarstva, in hvaležno dodaja, da je bil naš Anton Janša postavljen za prvega učitelja čebelarstva. Opozarja še, da sta glavni oviri neznanje in morjenje čebel. Za dvig čebelarstva so pomembni znanje ter naklonjenost in pomoč revnim podložnikom, pravi.

Prva knjiga o čebelarjenju

Glavar je napisal prvo slovensko čebelarsko knjigo. Že leta 1768 se je ponudil Kranjski kmetijski družbi, da napiše za slovenske čebelarje knjigo s poukom o čebelarstvu v slovensščini. V pismu novembra

Pri učenju načina in večšin čebelarjenja Glavar opisuje pregled, ocenjevanje, razvrščanje in označevanje panjev, spremljanje pregledov panjev, dogodkov in ukrepanja ter vodenje čebelarskega registra. Naroča sistematično pregledovanje panjev ter določanje ukrepov čebelarjenja za vsak panj. Opozarja tudi na zdravje čebel. FOTO LEON VIDIC

1771 družbi sporoča, da piše učno knjigo z naslovom *O praktičnem splošnem čebelarstvu*. Le malo je verjetno, da bi takrat že imel v rokah prvo nemško pisano Janševovo knjigo *Razprava o rojenju čebel* iz leta 1771. Glavar je svojo knjigo dokončal leta 1776 z naslovom *Pogovor o čebelnih rojih*, vendar to

V pismu Tomlju Glavar naroča, da naj ne kupuje okuženih panjev, recimo pri Rožmanu v Lahovčah.

ne pomeni, da je delo prevod prve Janševove knjige, ampak temelji na Glavarjevih dolgoletnih praktičnih izkušnjah in znanju iz tujih čebelarskih knjig.

Leta 1779 je rokopis knjige poslal družbi, a je ta ni natisnila; verjetno zato ne, ker je bila napisana v slovenskem jeziku. Leta 1823 je o Glavarjevem pisanju poročal Stratiš in leta 1848 Rechfeld. Leta 1932 je grofica Hohenwartova prodala Glavarjeve rokopise Narodnemu muzeju. Na rokopis, ki so ga našli v letih 1950/51 med Glavarjevimi rokopisi po prenosu v tedanji osrednji državni arhiv Slovenije, je opozorila arhivarka dr. Marija Verbič. V reviji *Slovenski čebelar* je delo *Pogovor o čebelnih rojih* obširno in

temeljito, v treh nadaljevanjih, predstavil leta 1952 Jože Stabej. Čebelarska zveza Slovenije je leta 1976 v zborniku ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu izdala tudi *Pogovor o čebelnih rojih*. Avtor jezikovne posodobitve je Stane Mihelič. V knjigi *Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja* (2017) je v prvem delu *Pogovor o čebelnih rojih*, kjer sta vzporedno objavljena diplomatičen prepis in Miheličeva jezikovna posodobitev dela. Dodana je študija o knjigi. *Pogovor o čebelnih rojih* je ena prvih slovenskih strokovnih publikacij, v njej je zapisano prvo in obširno slovensko čebelje in čebelarsko izrazje. To je Glavarjeva najpomembnejša čebelarska pisna zapuščina.

Pravila in šola na Lanšprežu

Čebelarska šola na Lanšprežu je bila prva na Kranjskem in pouk je potekal v deželnem (slovenskem) jeziku. Pravil za šolo po vsebini in v obliki, kot jih je na dvanajstih straneh napisal Glavar na koncu poročila decembra 1781, v čebelarskem slovstvu, domačem in tujem, nismo zasledili. Prilagojena so udeležencem šole in gospodarskim razmeram na gospostvu Lanšprež. S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz slabega gmotnega stanja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo. Pri

S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz slabega gmotnega stanja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo.

tem je pri učenju načina in večšin čebelarjenja upošteval čebelarski patent Marije Terezije.

Pomembnejša določila šole so omenjala, da bo učitelj Glavar, brezplačen pouk bo v deželnem (slovenskem) jeziku, temelj poučevanja bo Janšev čebelarski nauk z Glavarjevimi dopolnitvami, prednost imajo vajenci, ki znajo brati in pisati, organizirali bodo skupne čebelnjake s po 120 panji, ki jih bodo vodili usposobljeni skrbniki, pravico vstopa pa bo imel vsak lanšpreški podložnik. Skrbnik vodi čebelarski register, na koncu sezone pa se naredi letni obračun in pri izplačilih imajo prednost revnejši podložniki. Pravila so unikatna in pomemben prispevek v zgodovini svetovnega ter še posebej slovenskega čebelarstva. Določilo, da bo pouk v slovenskem jeziku, je izjemno za Kranjsko konec 18. stoletja in velik prispevek k uveljavitvi slovenščine.

Listina čebelarske družbe v Zgornji Lužici za Petra Pavla Glavarja z dne 5. junija 1772 FOTOGRAFIJI OSEBNI ARHIV A. Š.

O poučevanju čebelarstva na čebelarski šoli na Lanšprežu poroča Glavar v pismu Tomlju z dne 28. novembra 1781, ko piše: »Sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo. Ko sem namreč videl napredek, sem obljubil onim, ki bi se najbolje učili, nove čebele...« Glavar ni dobil uradnega dovoljenja za ustanovitev čebelar-

ske šole, ker je bil 31. oktobra 1781 izdan dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva v vseh dednih deželah.

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar je zaposlen na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, na Oddelku za zootehniko.